

A magyar osztályképződés gazdasági alapjai és demokráciánk fejlődési lehetőségei

— Második és befejező közlemény —

Magyarország szociális struktúrájának kereteit így megállapítván, megkíséreltük, hogy összehasonlítsuk Magyarország adatait a nyugati államok szociális struktúrájával az ottani korai kapitalizmus korában. Az összehasonlítást azonban megnehezítik a különböző alapokon készült statisztikai felvételek, másrészt a régebbi statisztikai felvételek hiányának közkönyvtárainkból. Mégis, hogy legyen valamelyes mértékünk, felvettük a Porosz királyságra vonatkozó 1867. évi és az 1882. évi népszámlálás adatait. Ezeket az adatokat a következő kimutatás adja részletesen:

(Lásd a táblázatot a 365. oldalon.)

Közöltük a poroszországi népszámlálás adatait részletesen, hogy módot adjunk a magyarországi adatokkal való részletes összehasonlításra. Ez az összehasonlítás Magyarországra nézve kedvezőtlenül üt ki, amennyiben azt mutatja ki, hogy a társadalmi tagozódásból ítélve, a porosz királyság 1867-ben már előrehaladottabb iparos-állam volt, mint Magyarország 1900-ban. Az önálló és alkalmazott ipari népesség a porosz királyságban 1867-ben az egész kereső népességnek 31,9%-át, míg Magyarországon csak 19,9%-át tette. Kitűnik a két ország részletes tagozottsága a következő arányszámokból:

A porosz királyság társadalmi osztályai

	1867-ben *				1882-ben**			
	Kereső népesség száma		Összes népesség száma	Kereső népesség száma		Összes népesség száma		
	Önállók és tisztviselők száma	Munkás, szolga, nap-számos, se-gédszemély-zet száma		Önállók száma	Tisztviselő, munkás, szolga, nap-számos, se-gédszemély-zet száma		Keresők száma együtt	
I. Őstermelés	1,400.719	2,754.252	4,154.971	11,709.548	1,215.920	3,476.428	4,692.348	11,904.407
II. Bányászat-kohászat	7.927	193.552	201.479	628.284	1,184.076	2,466.550	3,650.626	9,393.750
III. Kis- és nagyipar	821.588	1,168.315	1,989.903	5,438.243	403.410	508.296	911.706	2,725.344
IV. Kereskedelem és hitel	188.585	102.165	290.750	830.494	1,587.486	2,974.846	4,562.332	—
V. Közlekedés, forgalom	177.584	117.366	294.950	993.892	209.470	—	209.470	581.952
Bányászat, ipar és forgalom együtt	1,195.684	1,581.398	2,777.082	7,890.913	119.140	—	119.140	412.522
VI. Ertelmiségi és szabad foglalkozások	165.558	—	165.558	474.133	—	—	—	—
b) Állami és nem-állami köztisztviselők és bírák	105.415	—	105.415	374.741	—	—	—	—
VII. Tőkepénzesek, nyugdíjasok	235.275	—	235.275	503.163	—	—	—	—
VIII. Községélyben részesülő szegények	—	232.307	232.307	335.086	—	—	—	—
IX. Személyes szolgálat	—	1,082.404	1,082.404	2,097.192	—	278.923	278.923	690.892
X. Egyéb meg nem nevezett foglalkozások	—	—	122.889	326.548	—	—	526.343	1,267.810
XI. Hadsereg, tengerészet	3,102.651	5,650.361	8,875.901	23,970.941	3,132.016	6,730.197	10,388.556	27,287.860
Összesen:	249.662	—	249.662	295.198	—	—	258.600	311.182

* Die Ergebnisse der Volkszählung und Volksbeschreibung im Preussischen Staate vom 3. December 1867. Berlin, 1869. 278—208. l.

** Statistik des Deutschen Reichs, Berufsstatistik, herausgeg. vom K. Statist. Amt. Neue Folge, Band 2. Berlin, 1884. 80*—82* l.

A kereső népesség arányszáma

	Magyarországon		Porosz királyságban			
	1900-ban		1867-ben		1882-ben	
	Önálló és tisztviselők	Munkások	Önálló és tisztviselők	Munkások	Önálló	Tisztviselők és munk.
	%	%	%	%	%	%
Mezőgazdaságban	21·6	46·1	15·8	31·1	11·7	33·4
Bányászat-, iparban	5·6	9·6	9·4	16·0	11·4	24·8
Kereskedelemben és forgalomban	2·3	2·4	4·1	2·4	3·9	4·8
Bányászat, ipar, forgalom együtt... ..	7·9	12·0	13·5	18·4	15·2	28·6
Közszolgálat és ért.szab. foglalkozásokban	2·0	0·7	3·1		3·2	
Tőkepénzesek és nyugdíjasok	1·8	} 7·4	2·7	} 14·3		
Egyéb	0·5		1·1			
Összesen	33·8	66·2	36·2	63·8		
	100·0%		100·0%			

Ezek az adatok önmaguk beszélnek. És ha ez adatokat kiegészítjük még azzal, hogy demokratizáló erőt csak a nagyvagyonú és tetemes számú polgárság adhatna, szemben a nagyvagyonú és politikailag s társadalmilag egyaránt hatalmas, erős birtok-arisztokráciával, melyet az egész birtokosság is még hosszú ideig fog támogatni: akkor beláthatjuk, hogy a társadalomban megtestesült erők még a demokrácia ellen csoportosultak Magyarországon.

Az egyes foglalkozási ágak tiszta jövedelme (az adók és munkabérek leszámítása nélkül) 1899—1901-re 3816 millió koronában állapított meg.* Ebből a mezőgazdaság jövedelme volna 2327 millió, az ipar jövedelme 767 millió, a kereskedelem és szállítás jövedelme 409 millió korona, a személyes szolgálatokból eredő jövedelmek összesége 605 millió korona, és így e becslés szerint a mezőgazdaság jövedelme kétszer nagyobb, mint az ipar, kereskedelem 3 szállítás együttes jövedelme. Számításom szerint, tekintettel arra, hogy az 1902—1906. időszak átlagában a *Magyar Statisztikai Évkönyvek* kimutatása kerekében 3200 millió koronában állapítja meg csak a mezőgazdasági növénytermés és a szőlőtermés értékét; ezenkívül az emelkedő gyümölcsstermelés és főleg állattenyésztés és az erdészet nyersbevételei is erősen emelkedtek az utolsó 7—8 év alatt: jóval magasabbra tehető a földbirtokosok tiszta-jövedelme 2327 milliónál. És ebből a magasabb jövedelemből busás részt hasít ki a közép- és a nagybirtokos-osztály nagyterjedelmű birtokai után, hiszen a 100 holdon felüli birtokokra esik a művelt terület 45,5%-a.

* Dr. Fellner Frigyes: *A nemzeti jövedelem becslése*. Budapest, 1903

Viszont az iparban nem áll szemben ennek megfelelő nagy tökekoncentráció a nagyiparosok birtokában; a gyáripár összes tiszta hozadéka — melyből a munkabérek, kamatok és adók nincsenek levonva — 567 millió koronában állapított meg. Nyilvánvaló e tényekből, hogy a társadalmi osztálytagozódás helyesen tünteti fel a gazdasági erő és gazdasági hatalom elosztódását is a földbirtokos és a földbirtokon kívül eső osztályok között. Magyarország gazdasági és társadalmi tekintetben még ott tart, ahol a porosz királyság volt a hatvanas évek elején.

Érdekes és tanulságos összehasonlítani országunk szociális tagozódását egy előrehaladt ipusztériális társadalom tagozódásával. Több okból legalkalmasabb erre Anglia-Wales; ennek szociális tagozottsága élesen feltünteti azt a gazdasági, társadalmi és kulturális különbözőséget, mely egy ipusztériális-kapitalista s egy félig-meddig feudális társadalom között van. Mindenki megítélheti ezt az alábbi kimutatásból:

Anglia, Wales és Magyarország népessége foglalkozások szerint 1871-ben*

	Összes népesség száma	Angliában és Walesben		Magyarországon	
		a 20 éves és ezen felüli férfi népesség			
		száma	%-a	száma	%-a
I. Őstermelésnél	1,657.138	1,166.534	19·8	2,988.312	69·1
II. Bányászat- és iparnál	5,137.725	2,896.295	49·3		
III. Kereskedelem-, hitel- és közlekedésnél	815.424	602.649	10·3	-	
Az ipar, kereskedelem és forgalom együtt	5,953.149	3,498.946	59·6	916.740	21·2
IV. Állami és községi köztisztviselők	106.282	92.536	1·8	41.405 ¹	1·0
V. A tudomány, művészet, irodalom művelői és ezek közvetlen alárendeltjei	441.325	173.476	3·0	78.596 ²	1·8
VI. Házvezetéssel kapcsolatban lévők	5,905.171	200.220	3·4	—	—
VII. Egyéb és nem termelő osztályok:					
a) A vagyon és rang eltartottjai	168.895	25.139	0·4	12.915 ³	0·3
b) Külön meg nem nevezhető napszámosok	802.303	594.826	10·1	244.344 ⁴	5·7
c) Tanulók	7,541.508	— ⁵	—	—	—
Mindössze	22,712.866	5,866.168	—	4,322.960	—

* *Census of England and Wales, Ages, Civil Condition, Occupations of the Population.* London 1873. [C.—872] Vol III. p. XXXV.

¹ Állami és nem-állami köztisztviselők és díjnokok.

² Az állami üzemek tisztviselői, szabad foglalkozásúak és egyéb értelmiségiek.

³ Házbirtokosok és tökepénzesek.

⁴ Egyéb és ismeretlen foglalkozásúak.

⁵ Beszámítandó még 114.491 katona is; (1,9%).

II. A demokrácia kialakulásának útjai Magyarországon

Visszatérve a magyarországi eredményekhez, láttuk, hogy a népszámlálási statisztika, a nőimunkások és 20 éven alóli keresők beszámításával, jóval nagyobbnak tünteti fel a munkásosztályok számát a kereső népességben, mint a választójogi statisztika. Ugyanis a választójogi statisztika szerint 692—734 ezer közti ingadozó polgársággal és intelligenciával, valamint 1,409,126 földbirtokossal s ezek segítőcsaládjajaival szemben áll összesen 2,179.408 felnőtt férfimunkás, az egész felnőtt férfinepességnek 50,4%-a, amely csekély keresete és a munkahiány következtében állandóan a pauperizmus határán lebeg.

Ha a földbirtokosság befolyásától függő állami és vármegyei s mezőgazdasági tisztviselőket nem számítjuk, a statisztikából az tűnik ki, hogy az ipari, kereskedelmi, hitel s forgalmi önálló polgárok száma 403.276 s ezekhez sorozandó azután még az ipari-forgalmi tisztviselők és az intelligencia száma. Az ipari-polgárság tehát — melynek egzisztenciális érdeke a nyugati kultúra és a minél teljesebb demokrácia megalkotása — nálunk még gyöngye palánta. Vajon fává erősödhetik-e ez a gyöngye sarjadék, attól függ, hogy a dolgozó osztályok ereje idejekorán le bírja-e dobni az ország termelő erőire nehezedő holt súlyokat: a primitív extenzitással művelt óriásbirtokokat, továbbá az osztrák nagyipar országpusztító ipari monopóliumát és a termelésünk minden ágára nehezedő általános tudatlanságot s szervezetlenséget? Ez a három akadály van az iparizmus kialakulásának.

Az ország gazdasági elmaradottsága, a munkástömegek, az ország felének szegénysége, a polgárság relative csekély száma: korántsem teszi fölöslegessé a valódi demokráciát. Sőt éppen fordítva: mindez égetően szükségessé teszi azt!

Milyen perspektíva nyílik tehát a demokrácia kialakulására?

A helyzet ma az, hogy az ország népe gazdaságilag gyöngül, a nagybirtokos megyék elnéptelenednek, társadalmi pusztulás van. A polgári és a munkásosztályok megélhetése, fejlődése mindenütt torlaszokba ütközik. A nagyiparos polgárság fejlődésének útjában áll az osztrák gyáripar és az elmaradt magyar mezei gazdálkodás, míg a paraszt demokrácia útjában áll a latifundium.

Ámde az ország haladásáért nem akarja feláldozni a saját hatalmát a birtokarisztokrácia.

És az osztrák nagyipar sem fogja önzetlen szeretetből s Magyarország fejlődése megkönnyítése céljából felszabadítani a magyar fogyasztóig, piacokat.

Gazdasági fejlődésünk e két torlaszát s ezt az ország termelőerőire nehezedő két súlyt csak kényszerítő erővel lehetne eltávolítani a haladás útjából.

Ehhez pedig meg kellene változnia először is a mostani uralomnak.

Ha az ország gazdasági fejlődése a külföldi országok industrializálásának vágásán haladhatna: a gazdasági és szociális fejlődés hajtó erejét a kialakuló nagyiparos-kereskedő polgárság szolgáltatná. Ez a polgárság természetesen törekednék a politikai hatalomnak is birtokába jutni, ezért a birtokarisztokrácia uralma ellen folytatott harcában talpra állítaná az ipari és mezőgazdasági munkásságot s győzelmes térhódítással foglalná el a törvényhozást és a törvényhatóságokat.

Mivel azonban nálunk ilyen nagyiparos burzsoázia nincs, a békés átalakulásnak ez a külföldről ismert útja nálunk el van vágva. Másfelől a birtokarisztokrácia, a rendelkezésére álló közhadsereggel, csirájában elnyomja a csekély polgárság és munkásság minden radikális mozgolódását. Mert hogy miért folyik a harc és hogy az ország nagy-szabású osztályharc küszöbére jutott, az egészen világossá lett a koalíció obstrukciójának felülről való letörése és az alsó rétegek gazdasági érvényesülésének megakadályozására előretolt katonai követelések csúfos kudarca alkalmával.

A birtokarisztokrácia maga előtt látta évezredes hatalma elvesztésének fenyegető veszedelmét. Megértette az intést, hogy tömegek ereje nélkül az alulról feltörő törekvések és a militarizmusra támaszkodó ellenséges császári hatalom között porrá zúzódik. Amint tehát hajlandó volt a győztes uralkodó vele szóba állani, azonnal leszerelt, feladta egész közjogi politikáját s behódolt a császári hatalomnak, hogy az ország feletti uralmat s a hadseregben való rendelkezést ismét megkaphassa s itthon megmenthesse uralmát.

A birtokarisztokráciára nézve már most létkérdés az, hogy hatalmon maradjon és hogy hosszú ideig konfliktusba ne keveredjék a nála erősebb autokráciával, nehogy ez a demokráciát játssza ki ellene. Ezt pedig csak úgy érheti el, ha az osztrák birodalmi politikának vak szolgája marad és nem riad vissza Magyarország integritása elleni cselekedektől sem.*

* Elég utalnunk a koalíciónak az (a parlament hozzájárulása nélkül fölemelt) katonai létszám, az önálló magyar bank, a választójog és a többi kérdésben tanúsított magatartására. — Amint a sorozó-bizottság egyszerűen több katonát soroz ma be a megszavazott újonclétszámmal, úgy a magyar pénzügyminiszter több száz millió koronát adhatott ki a szerbek elleni hadikészületre anélkül, hogy a magyar képviselőknek, akár helyeslőleg, akár ellentétlőleg, módjuk lett volna hozzászólni. — És a birtokarisztokrácia parlamentje nem siet a budget-jogán ejtett sérelmet szóvá tenni, érthető okokból.

Létkérdés a birtokarisztokráciára, hogy a parasztság osztálytudatlan részének tömegerejét „agrárreformok” jelszavaival igyekezzék magának megnyerni.

És létkérdés rá nézve, hogy a vele szemben állók ellen fegyverkezzenek, nehogy a nagy leszámolás készületlenül találja. A törvényalkotások egész sorozatával erősíti tehát magát.

A mezőgazdasági munkástörvény, a cselédtörvény, továbbá az adóreform, a plurális választójog, a mezőgazdasági kamarákról, a katolikus egyház autonómiájáról s a tanulmányi-alap birtokainak és iskoláinak odaajándékozásáról szóló törvényjavaslat, ezenkívül a feudálisokat segítő iparosok jutalmazására hozandó ipari sztrájk-törvény, a mezei és ipari munkások egyesülési jogának elkobzása, szakszervezeteik tömeges feloszlata (hisz több százra rúg a feloszlattott mezei és ipari munkásszervezetek száma!), a készen levő sajtótörvényjavaslat, valamint az eladósodott közép- és nagybirtokoknak 100 millióval való megváltása és a dzsentri földjei tehermentesítésére tervbe vett javaslat: mind egy-egy újabb bástya a birtokarisztokrácia fenyegetett uralmának megvédésére.

Különösen élelmesen tudja kihasználni a birtokarisztokrácia a magas agrárvámokkal s a Balkán-államok mezőgazdasági terményeinek s állatainak a közös vámterületről való kiszorításával, valamint az egyidejű egyetemes gabonaár emelkedéssel előidézett mostani általánosan kedvező gazdasági helyzetet. A gabona és állati termékek nagyméretű áremelkedése egymaga is emelte a föld árát, ugyanezt mozdítja elő az Amerikából hazaküldött nagy összegű pénz is. Az Amerikában emberfeletti munkával és csak a legszükségesebbre költő életmód mellett megtakarított kisebb-nagyobb tőkék kisbirtokokba vándorolnak s az élénk kereslet, a magas terményárakkal együtt rohamosan emeli a föld értékét. Ezt a pillanatot használja fel a nagybirtokosság eladósodott része nemcsak birtokai eladására, hanem 100 millió korona állami pénznek az eladósodott birtokok megvásárlására fordítására. Mikor azután az egészségtelenül magas árakon — melyeknek jövedelmét a kisbirtokos betermelni nem tudhatja — túladott földjén, a rövid tartamú mezőgazdasági prosperitás lefutásával ott találja magát a kisbirtokos a nagy árak terhével, emelkedő termelési költséggel és rizikóval, és csökkenő tiszta jövedelemmel.

Ez az osztály példátlanul öntudatos s előrenéző és szervezett ügy az incidentaliter kínálkozó előnyök, mint a távolabbi konjunktúrák politikai kihasználásában. És a cselekvése, szavai bizonyítják, hogy öntudatos tervszerűséggel vívja meg osztályharcait is. Akár győz, akár vesz: a nyertes politikailag mindig ő marad.

A munkásosztályok és a polgárság öntudatra eszmélésének és osztályszervezetének megakadályozására nemcsak az egyházakat különösen a katolikus egyházat, melynek szolgálatait dúsan meg is fizeti állami közpénzből — és nemcsak az osztályharc elhomályosítására felidézett felekezeti villongásokat használja fel, hanem a vele érdekellentétben levő kispolgárságot és a rövidlátó vagy haszonleső értelmiség jó részét is. Könnyen felhasználhatja eszközéül ezt a polgárságot, mert ez hivatalok, szubvenciók, tarifakedvezések, a munkásvédelmi törvény kijátszásának elnézése és állami üzletek s hasonlók révén erős anyagi kapcsolatokkal van a fennálló rendhez, intézményekhez fűzve.* Másrészt felhasználhatja a magyar polgárságot azért is, mivel erős, önálló magyar polgárság, mondhatni, nincs, — hiszen gazdasági alapjai hiányoznak, — ezért nem alakulhatott ki a magyar polgárságnak egységes és önálló gazdasági, szociális és tudományos világfelfogása sem, mint ez történt a nyugati demokráciákban.

A feudális nagybirtokosság nyomása alól magát emancipálni nem bíró s részben ennek kenyerét evő s így emancipálódni nem is akaró polgárság éppen azért most is, mint a XIX. század derekán, a sovínizta hazafiaskodásban véli az ő politikai, gazdasági és erkölcsi álmait megtestesítő ideológiát feltalálhatónak.

A kissé elmaradt, de jóhiszemű hazafiságot élelmesen használják ki a birtokarisztokrácia és a plutokrácia intelligens vezető emberei. Mialatt maguk nemcsak türik, de behódolnak annak, sőt katonával, pénzzel ellátják az osztrák egységes birodalmi törekvéseket és mialatt agyafűrt formulákkal fentartják Ausztria és Magyarország tényleges gazdasági egységét: ugyanakkor Ausztriát és a nemzetiségeket, majd „a hazaellenes nemzetközi szocialistákat” jelölik meg „az ország ellenégeiül” s ezekkel a mumusokkal is erősen szítják a hazafiaskodás és sovínizmus tüzet.

Az ellentétes érdekű arisztokráciát és polgárságot tehát ideológiai közösség kapcsolja össze.

Azonfelül a pusztuló kisiparosságot és kereskedőket, — kik modern szaktudás és szervezettség hiánya miatt még azokat a helyi piacokat is sorra elvesztik, melyeket részükre az osztrák és magyar nagyipar még szabadon hagynak, — ezt a tudatlan és szervezetlen s alkalmazkodni nem tudó kispolgárságot gazdasági jelszavakkal is magához fűzi a hatalmon levő osztály, mikor az ipari és kereskedelmi munkásmozgalmakat okolja a kisipar pusztulásáért; s a kormány tagjai, valamint az *OMGE* egyesületei, lapjai, vezérférfia: a munkásságra, a haladásra

* L. bővebben: Ifj. Leopold Lajos: *Állami függés és a választójog*, és Rónai Zoltán: *A magyar szociálpolitika mérlege (Huszadik Század, 1908. dec.)*

uszítják folytonosan ezt a kispolgárságot. Az értelmiségi foglalkozásúaknak pedig — akik az új vámpolitikából és egyéb okból eredő általános és fokozódó drágaság miatt panaszkodnak — egyidejűleg azt hirdetik, hogy a drágaságot a munkások béremelő mozgalma váltotta ki. Így történik azután, hogy a polgárság a fennálló rendet védő nagybirtokosság és katolikus egyház oltalmába menekül az ország demokratizálásáért s haladásáért küzdő munkásság ostroma ellen. Ez a polgárság nem veszi észre, hogy a fennálló renddel érdekellentétben van; és hogy, amidőn az államhatalom elnyomó erejének kiszolgáltatja a szervezett munkásságot, ugyanakkor maga a polgárság is vak eszközévé válik idegen érdekeknek s a polgári demokráciát elnyomó politikának.

A polgári demokrácia kialakult világfelfogásának ez a hiánya, a polgárság és értelmiség jórészének általános vaksága s tudatlansága gazdaságtársadalmi kérdésekben, az öntudatosabb résznek elvtelen megalkuvása az uralkodó földbirtokossággal; továbbá a polgárságot sorvasztó gazdasági válság, — melynek gyökere az ország termelőerői szabad kibontakozását meggátló torlaszokban van — valamint az életfentartás s új vállalkozások folytonos nehezebbé válása teszik érthetővé, hogy protestáns egyházi főgondnokok, protestáns ügyvédek, orvosok, tanárok, sőt lelkészek, kik a lappangó osztályellentétek idején a szabadgondolkodás és kulturális haladás erősségei, előrevivői voltak — mo örömmel látják, itt-ott már segítik is — a meglevő állapotok konzerválását legeredményesebben szolgáló katolikus klerikális szervezetek terjeszkedését, erősödését. És ezek a tények adják magyarázatát annak, hogy a koalíciós kormánnyal politikai, de főleg személyi antagonizmusban álló Tisza gróf s a zsidó polgárság épűgy tapsol a plurális választójognak — habár a koalíciós kormány kétszínűségeit, szöszegeit sajtójában naponta ostorozza is — mint maga a koalícióban levő nagybirtokosság; és ezek magyarázzák meg azt is, miért nem ül el, a gyakori cáfolatok ellenére sem, a koalíciós pártok s a bukott liberális párt maradéka közti fűziójának a híre sem. Mert a hitnél s a személyi, politikai ellentéteknél is erősebb a fenyegetett osztály érdek.*)

* Gróf Tisza István, pápai egyházfőgondnoki beszédében, „a katonailag fegyelmezett munkástömegek” rémével hallgattatta el a gróf Apponyi klerikális iskolapolitikája s a gróf Andrássy többes szavazatjog tervezete ellen felszólaló kálvinista papok és tanárok kritikáját. Azóta pedig a megalakult többféle munkaadószervezetekben a kereskedelmi-, földművelési-, belügyi miniszterek s államtitkárok sorakoztatták ugyanezen jelszóval a munkásság ellen a polgárság igen tetemes részét. Érdekesen utal hasonló jelenségre Michels a *Huszádik Század* márciusi számában: „A német polgárság elismerte a nemesség abszolútizmusának privilégiumát politikai és szociális téren, ám gazdasági téren biz-

Az igazság kedvéért, közbevetőleg meg kell jegyeznünk, hogy a magyarországi polgárság egy kis része nem hódolt be vakon at idegen osztályérdekeknek. Ez a kis rész tisztán látja, hogy az ő létérdeke a politikai demokrácia megalkotása. Ez a rész tisztán látja, hogy a hazafiság ideológiája többé nem képviseli a progresszív polgárság érdekeit s világfelfogását Magyarországon; tisztán látja, hogy a nagybirtokosságtól, mely a polgárságot is elnyomja, nem választja el többé a hazafiság, sőt a birtokarisztokrácia által mesterségesen élesztett sovinizmus — sárga hazafiság — egyenesen tönkreteszi a magyarság és nemzetiségek belső békés gazdasági és kulturális konszolidációját. Ez a része a polgárságnak — a nagyobb kereskedők, iparosok és pénzemberek köréből kerülve ki — tisztán látja azt is, hogy Magyarország gazdasági struktúrájában épügy, mint gazdasági s szociális politikájában változást csakis a birtokarisztokrácia omnipotens hatalmának megtörése hozhat létre, amely hatalom ismét az extenzív latifundiumokon épült fel.

Ez a maroknyi kapitalista polgárság tisztán látja, hogy a birtokarisztokráciát a gazdasági struktúrában nem válthatja fel más, mint a modern mezőgazdasági kultúrába bevitt és organizáltan termelő kiscgazdaosztály, mely eddigi tudatlanságából és izoláltságából kiemelve, a tudomány és a forgalom minden eredményét felhasználva, részben saját, részben örökbérletű birtokán új gazdasági kultúra megteremtője lesz.

Tisztán áll a probléma, hogyha az ezer holdnál többet bíró 1945 nagybirtokos, 7,451.640 hektárnyi területén a mostaninál jobban, vagyis több tőkével s a növénytermelésre, állattenyésztésre fordított kétszerte-háromszorta több munka felhasználásával gazdálkodnék is, pár millió cselédjével vagy munkásával nem produkálhat egyfelől akkora tőkefelhalmozódást, mely a mezőgazdaságon kívül, az iparban volna kénytelen jövedelmező beruházást keresni; másfelől nem tudna szolgáltatni a kultúrában emelkedő s fejlettebb igényekkel bíró nagyszámú, tömeges fogyasztókat az iparnak.

Az az ország, melyben a nagybirtokosok és béresek alkotják az uralkodó típust, csak szegény ország lehet.

A külföldi tapasztalat és tudomány már tisztázta azt, hogy ha kivételes tőkebőség és kivételes szervezőerő s szaktudás, itt-ott, helyelközzel gazdaságosabban tud is termelni az esetleg több ezer hektárnyi

tosította magának az állam támogatását a munkásság ellenére. Lemondott saját emancipációjáról, hogy megakaszthassa a munkásosztály felszabadulását”. — „A nagy modern osztályharcok magasabb szempontjából tekintve: nemesség, nagybirtok és polgárság kétségtelenül összetartoznak.”

terjedelmű birtokokon: azonban egy ország gazdasági struktúráját, termelési szervezetét nem lehet ily kivételekre alapítani. Mert mindenhol a közepes és átlagos a szabály, nem pedig a kivételes. Minden országban az átlagos tökebőség és közepes, átlagos termelő-képesség és szaktudás alkotja a túlnyomó többséget, ezekkel pedig alig tud egy-egy gazdaerő intenzíven kihasználni 1000 hektáron felüli területet.

A kivételes fekvésű, nagyvárosok, nagy vasutak, víziutak közelében fekvő birtokokról nem vehetünk példát egész országok mezőgazdasági területeire.

A nem kivételes fekvésű mezőgazdasági vidékek pedig azt bizonyítják, hogy nagy területeken átlagossá tenni az intenzív gazdálkodást inkább szövetkezetekben organizált kis- és középgazdaságokban lehet és nem nagybirtokokban.

Nem ismerünk ma olyan országot, vagy nagyobb kiterjedésű országrészeket sem, ahol a magyarországi értelemben vett nagybirtok adván a gazdaságok többségét: ott az egész országrész — egyik nagybirtok a másik után — intenzív gazdálkodást űzne. Ahol a nagybirtok az uralkodó, ott kerülnek több-kevesebb számmal intenzíve művelt nagybirtokok is, de nem mind gazdálkodik intenzíven. Németország, Franciaország, Belgium, Hollandia, Dánia, sőt Angliának is ama nagyobb kiterjedésű területein van virágzó mezőgazdaság és ott uralkodik szabályként — egyik birtokon úgy mint a másikon — és nagy vidékre kiterjedői eg az intenzív gazdálkodás, ahol a szövetkezetiileg organizált kisbirtoktagok vannak túlnyomó többségben, mert ezekkel jobban elbír az átlagos gazdák többségének tőkéje, szaktudása, szervezőképessége és munkajereje.*

Németországnak azon vidékein keletkezett először ipar és lett intenzív és virágzó a mezőgazdaság, ahol az a szokás által szentesített szabály, hogy 1200—1500 Morgenen túli területet egy gazdaerő ne foglaljon le magának, hanem engedje át intenzív kihasználásra másnak. És a déli s nyugati német területek mezőgazdasága emelkedik, erősödik szemlátomást; ellenben keleti Poroszország nagybirtok vidékein

* „A 60 hektáron (103 kat. holdon) felüli birtok — írja érdekesen az ifjú Leroy-Beaulieu — nekünk, franciáknak szemében már nagybirtok és méltán tekintjük annak, nemcsak azért, mivel ez nálunk már kivételes, hanem azért is, mert nagyon értékes, mivel általában jóval több jövedelmet hoz, mint amennyi a mi birtokosaink átlag jövedelme és jóval többet annál, mint amennyi elegendő a termelő és családja szükségletei kielégítésére. Bizonyos az, hogy egy ilyen terjedelmű birtokon való gazdálkodás már a napszámosok tetemes számának alkalmazását teszi szükségessé.”

válság van, a munkaerő hiányzik; évente 250—300 ezer galíciai munkást kénytelen beszállítani a nagybirtok, hogy aratni bírjon.

S ha így van ez a tőkében erősebb, tudásban, kultúrában haladottabb porosz nagybirtokokon, csak természetes, hogy a magyarországi birtokóriásokat — nem egyszer 50—100 ezer holdas területtel — egy gazda, aki még hozzá legtöbbször tökeszegény és nem él kizárólag a gazdálkodásnak, nem tudja kihasználni annyira, hogy minden évben kivegyen a földből annyi termést, amennyit tudományos gazdálkodás mellett a föld termő ereje produkálni tud.

És ha még ki tudná is használni a birtokóriásokat, Magyarország demokráciájának problémája megoldva nem volna. Béreseket nemzetére nem lehet modern demokráciát felépíteni.

Magyarországon a földkérdés elsősorban életkérdése az országnak, kenyérkérdése a meglevő és szaporodó népességnek és csak ezután üzemi kérdés.

A földkérdés létkérdése az országnak egyszerűen azért, mert az én felfogásom szerint kétségtelen az, hogy Magyarországon az industrializmus nem fejlődhetik azon a vágáson, amelyen például kialakult Anglia, Franciaország, Poroszország és a délnyugati német államok industrializmusa a feudális mezőgazdasági struktúrából. Magyarországon akadályozza a magyar industrializmus szabad kialakulását a feudális gazdasági struktúrán kívül egy új és amott nem szereplő tény: t. i. az osztrák-cseh nagyipar korlátlan uralma.

Az egységes vámterület és Ausztriához való politikai viszonyai miatt Magyarország nem oly önálló gazdasági egész, mely gazdasági súlypontját, gazdasági fejlődése és elmaradása feltételeit önmagában hordja, hanem egyszerű függeléke Magyarország feudális gazdasági struktúrája az industrialis-kapitalizmus útján igen előrehaladt Ausztriának és Csehországnak, és emiatt Magyarország pénzügyi súlypontja Ausztriában van. A hetvenes évek óta csinált óriási nemzeti adósság pedig csak még jobban köti Ausztriához a kamatfizető magyar nemzetet.

Ez a gyarmati állapotunk egyfelől, a világgazdasági struktúrában kialakult brit, német, orosz és amerikai világgazdasági hatalmak versenye másfelől, olyan új komplikációkat és új akadályokat tolnak a magyar industrializmus kifejlődése elé, amelyek a nyugateurópai iparos államok fejlődése útjában nem voltak meg.

Anélkül, hogy most részletesebben fejtegetném (megírtam már ezeket a *Budapesti Napló* 1906 január 17. és 18-iki, továbbá a *Népszava* 1907 nov. 17-iki számában), egyszerűen csak rámutatok arra, hogy országunk 1917-ig egységes vámterületet alkot a nagyiparos

Ausztriával; és 1917 után valószínűleg vámszövetséget, vagy egységes vámterületet fognak alkotni a középeurópai államok: Németország, Ausztria, Magyarország, Svájc, Románia és talán Olaszország. Kényszeríteni fogja erre az iparos államokat Amerika, Anglia és Ausztrália ipari terjeszkedése, mely útját vágja a német nagyipar újabb nagy térfoglalásának Keletáziában, Délamerikában. És így a rohamosan emelkedő német gyáripár arra lesz kényszerítve, hogy piacát itthon a középeurópai népek fogyasztásának magához kötésével kárpótolja és kifelé ezzel magát erősítse.

Másfelől a nagyipari államokkal való megegyezésre fogja hajtani a mezőgazdasági termelőállamokat Oroszország, Szibéria, Amerika, Kiszázia és India egyre gyarapodó mezőgazdasági versenye.

A magyar industrializmus 1917 után a német, az osztrák nagyipar nyomásának kitéve, még csekélyebb kilátással bírhat arra, hogy gyors ugrásokkal fejlődve, erőre kaphasson. Magyarország más-ként fel nem szabadulhat az osztrák és a német nagyipar e fenyegető nyomásától, csakis akkor, ha egy esetleg bekövetkező világháborúban a brit ipar vagy Amerika olyan vérvesztést és vereséget szenvedne, hogy a világpiacok továbbra is nyitva maradnának a győztes versenytársak mind nagyobbra szaporodó ipari termékének. Azonban a rendes békés állapotokat véve számításba, országunk ipari szükségletét kielégíteni tudó magyar gyáripár a következő 20 év alatt Magyarországon valószínűleg nem fejlődhetik ki és így itthon, az iparban nem tud megélhetést találni az a mezőgazdasági munkásfőlösleg, melynek kenyerét a szaporodó mezőgazdasági gépmunka fokozódó mértékben elveszi és az a munkásszaporulat, mely a falvakban az alatt felnő. Ha az ország munkásságának nagy részét elveszíteni nem akarjuk, egyfelől a munkahiány és másrészt az alacsony mezőgazdasági munkabérek miatt: ebből a kettős válságból csakis úgy kerülhet ki veszteség nélkül az ország, ha állandó existenciát nyújt a mezei munkásság millióinak a mezőgazdaságban. Kenyeret, biztos megélhetést kell nyújtani a mezőgazdaságban a proletármunkások millióinak, azok földhöz való juttatása által, akár örökbérlet, akár tulajdon alakjában. Mert nem lehet az ország fejlődése, jövője, kultúrája érdekében való, hogy az ország területe néhány ezer óriásbirtokra tagolva, milliókat juttasson a kiváltságolt keveseknek; másfelől a gazdatisztek és éves cselédek nyomorgó millióit teremtse meg a fejedelmi vagyonok mellett. Az ország gazdasági kultúráját csak sok millió, szövetkezettel szervezett és tanult kiscgazda s középbirtokos emelheti olyan fokra, hogy a tömeg akkora főlösleget produkál, hogy a mezőgazdaságban felhalmozódott főlösleg ipari befektetésben

fog elhelyezést keresni; másfelől eme tanult kisgazdák s középbirtokosok millióinak s családjaiknak nagyméretű fogyasztása és vásárló ereje lehet alapja a magyarországi nagyiparnak és kereskedelemnek; végül a nagyszámú kisgazdaosztály egyidejű népszaporodási fölöslege fogja szolgáltatni az industrializmus számára szükséges munkássereget.

Parasztdemokrácia kell a birtokarisztokrácia helyébe, mert csak erre épülhet fel valamikor a távol jövőben a magyar nagyipar és az ipari burzsoázia.

Ezért nem egyszerű üzemi kérdés, a kis- vagy a nagyüzem problémája a földkérdés, és ezért az ország komoly fejlődésének vagy stagnáló vegetálásának, s ha nem sikerül idejében megoldani, akkor pusztulásának nagy problémája is.

A magyarországi nagyiparosok, nagykereskedők és pénzemberek egy maroknyi csoportja eddig is tisztában volt ezzel és ha sajtóságos politikai viszonyainknál fogva tényleges cselekvéssel sajnos nem is, de rokonérzéssel kíséri a birtokarisztokráciával szembenálló tábor politikáját. Mert igen jól tudja ez az intelligens csoport, hogy a harc nem mehet az ő bőrére és a győzelem árát is a birtokarisztokrácia s gazdálkodó egyháza fogják megfizetni; továbbá hogy a birtokarisztokrácia hatalmának összetört romjain a magyarországi polgárság és értelmiség fog az állam hatalmi intézményeiben tért foglalhatni.

Jelenleg és a közeli jövőben azonban a reakció és a radikális haladás két nagy tábora minden átmenet nélkül néz egymással farkasszemet. A munkásosztályok legcsekélyebb megmozdulása csak szorosabbra fűzi a birtokarisztokrácia, a klerikalizmus és a kispolgárság s hivatalnokság viszonyát. Az uralmon levő osztály fokozódó agresszivitása szükségszerűleg erélyesebb akciót kell hogy kiváltson a munkáságból is. Ugyanis a mostani gazdasági rendszer és az ország népességének kedvezőtlen szociális megoszlása, a proletárság nagy száma, szükségszerűleg hozza magával a hatalomért s a gazdasági boldogulás eszközeiért folytatott nagyszabású osztályharc kiéleződését. Ebben a nagy küzdelemben a nemzetiségi kérdés, a nyelvi különbségek nem játszhatnak lényeges szerepet, mivel a mindenféle nyelvű elnyomottaknak közös erőfeszítéssel kell a birtokarisztokrácia bástyáit ostromolni és megdönteni; és a küzdelem szövetségesei meg fogják találni a győzelem után is a békés kiegyenlítés módozatait.

A birtokarisztokrácia és a munkásosztályok között már jelentkező éles hatalmi harcnak kikerülhetetlenül be kell következnie, hacsak az öntudatos munkásság le nem mond a jobblétről, a magasabb kultúráról s az élet javaiban való nagyobb részesedésről; vagy pedig a tetterős munkások millióit idő előtt el nem szívja tőlünk Amerika.

A földkérdés megoldását és a hatalmiharc megindítását azonban a birtokarisztokrácia mostani domináló hatalmával hátráltathatja. A törvényhozásban szóhoz sem juthatnak eme törekvések, és a fegyveres forradalom is lehetetlen.

Kerülnünk kell tehát egyet és gazdasági térre kell átvinni a harcot. Szükséges szervezni és talpraállítani a kisbirtokos parasztságot és a mezei munkásságot, hogy ezek gazdasági gyökerében támadják meg a birtokarisztokráciát; hogy állandó bérharcaikkal az aratást bizonytalanná, ezzel a föld értékét s hitelét ingadozóvá tegyék és másrészt a magasra fölcsigázott bérkövetelésekkel az extenzív nagybirtokok profitját elvegyék és a mai magas földjáraadékokat lenyomják.

A folytonos harci állapotban levő parasztságnak veszteségessé kell tenni az extenzív latifundiumokon való gazdálkodást. Csakis úgy juthatunk el a földkérdés gyökeres megoldásához.

Ez a folytonos harci állapot azonban feltételezi a parasztság szervezését — ami egyet jelent a parasztság forradalmosításával.

Szükség van pedig erre azért, mert a magyar mezőgazdaság elmúlt 40 évi lassú fejlődéséből s másfelől az ország általános gazdasági viszonyaiból következtetve továbbra is marad az ország abban a stagnáló, senyedő, beteg, de nem haldokló állapotában, melyben az utolsó évtized alatt volt. A birtokososztály alsó és középső rétegében egyik rész folytonosan pusztul és megújul,* a földbirtokon kívül eső népesség stagnál, gazdaságilag sorvadoz, mert sem iparban, sem mezőgazdaságban termelőtevékenységet nem végezhet.

Ebből a veszteglésből csakis erőszakos beavatkozás útján tudja magát kiszabadítani a birtokarisztokrácián kívül levő népesség, mert a birtokarisztokrácia gazdasági és politikai intézményeivel és nyers hatalmi szerveivel állja útját minden szabadabb előrelépésének.

Ennél a pontnál kapcsolódik azután be a demokrácia kialakulásának mikéntjébe a politika.

Ha a földkérdés megoldása létkérdés Magyarországra nézve és ha ezt csak a birtokarisztokrácia hatalmának letörésével s a parasztság szervezésével lehet elérni, feltolakodik azonnal a kérdés: vajon ki szervezheti a mezei munkásságot és kisbirtokosságot a nagybirtok uralma ellen?

Elméletileg a parasztság harci szervezkedésének kérdése következő utakon oldható meg:

* Utalnom kell itt az olvasót: *A magyar földbirtokosság anyagi pusztulása*, Budapest, 1904. és *Magyarország gazdasági és szociális állapota*, (*Huszedik Század* 1908. decemberi szám) című tanulmányaimra.

1. Elgondolható úgy, hogy az azonos érdekű parasztság, a gazdasági viszonyok nyomása alatt, önmaga eszmél osztálytudatra, (mert ez a lényeges)! Önmaga produkál saját sorsosaiból vezetőket és önmaga, saját erejéből alkotja meg gazdasági harcoló szervezeteit, amelyek megindítják a földkérdés megoldását.

2. Elgondolható volna elméletben az is, hogy az egész magyar polgárság osztálytudatra eszmélve és az ország jövőjének megmunkálása, megalapozása iránt való hivatását megértve, egységesen állana a radikalizmus zászlaja alá és radikális alkotó munkával az egész, mezei és ipari munkásságot magának megnyervén, indítaná meg a földkérdés megoldása és a birtokarisztokrácia hatalmának letörésére a harcot. És elgondolható volna, hogy eme harcba a polgárság belesodorhatná előzetes tervszerű felkészülés és megszervezés nélkül is a parasztságot: a földosztás nyílt hirdetésével.

3. Elgondolható az, hogy a birtokarisztokrácia valahogyan ismét összeütközik a császári akarattal és a köztük meginduló harcban az uralkodó szövetezve a munkássággal, kiveszi a politikai hatalmat a birtokarisztokrácia kezéből s átadja a polgárságnak, amint átadta volna például 1905-ben, ha lett volna a magyar törvényhozásban ilyen polgárság.

4. És elgondolható végül az a lehetőség, hogy a már szervezett ipari munkásság felismervén a helyzetet, a maga erejével szervezi gazdasági harcra a mezei munkásságot és kisbirtokosságot külön agrárprogramm alapján.

Vizsgáljuk meg, melyik lehetőség valósítható meg legközelebb a társadalom mai osztálytagozódása és a mai erőviszonyok mellett.

A parasztság szervezkedése önjerejéből, saját véreinek vezetése alatt, egyelőre kizártnak tekinthető Magyarországon és pedig 1. az állami fegyveres és a közigazgatási nyers elnyomás, 2. a parasztság alacsony kultúrája és 3. a kivándorlás roppant arányú megnövekedése következtében, mely a legértelmesebb és legelszántabb férfiakat először ragadja el az országtól. Azonkívül paralizálja folytonosan a szervezkedő parasztságot a birtokarisztokrácia is hamis agrárreformok jel-szavaival, ígéreteivel. Kezd kacérkodni újabban a birtokarisztokrácia a „szociálpolitikával, a demokráciával”, hogy ezek révén megfoghassa a parasztság, polgárság tömegerejét és a miként 1848-ban tette a jobbágyság felszabadításával, úgy most is meghamisíthassa a maga javára ezt a demokráciát. Így tett az általános választójoggal is.

Egy „függetlenségi radikális agrárpolitika” biztos és egyenes meghamisítását jelentené az igazi demokráciának. Mert a nagybirtokosoknak és a középnemességnek pártjától a népjávat szolgáló politikát várni lehetetlen.

A második lehetőség, hogy t. i. a polgárság nyíltan merészlje hirdetni a földosztást, kezdve a papi vagyon elkobzásán és követelve a bizonyos határon felüli nagybirtokoknak a termelők rendelkezésére adását, belátható időn belül ismét nem lesz aktualitással. Akadályul szolgál ebben a magyar polgárságnak igen nagy gyengesége és az államtól való direkt és indirekt anyagi függése ezerféle módon; akadályul szolgál az uralkodó osztályhoz való rokoni, anyagi és ideológiai hozzákötöttsége. Akadályul szolgál az a sokaknál kétségtelenül jóhiszemű felfogás, mely a magyar nemzeti állam főoszlopát és a magyarság uralmának főentartóját éppen a földet monopolizáló nagybirtokosságban és a katolikus egyházban látja.

Akadály a polgári radikalizmusnak a magyar értelmiség nagyobb részének igen alacsony kulturális színvonala, mely idegenkedik a változástól, divatos szóval „a sötétbe ugrástól”, mely a jövő útjait nem kutatva és a távolabbi perspektívák vizsgálatához nem szokva, továbbá a tervszerű, fegyelmezett s főleg erőfeszítéssel járó cselekvéstől irtózva: részben tuny a közönyösségei kicsinyel le minden reformtörekvést, mihelyest pedig napi megszokott életrendjét és napi bevételeit veszélyeztetve látja, vak brutalitással követeli a „felforgatók” elnyomását. Amellett az uralkodó osztályérdek védelmezői serényen működnek azon, hogy a mai vagyoni rend megváltoztatására törekvőket társadalmi osztracizmussal, terrorral is kiküszöböljék, izolálják. A „hazáruló, a nemzet ellensége, nemzetközi szocialista, hazátlan bitang, nihilista zsidó” és hasonló címek ezeknek bőven kijárnak. És szankciót adnak a kiközösítésnek azzal, hogy az ilyen hírűeknek a pusztá lét-fentartást is megnehezítik és az ilyenek társadalmi pozícióhoz egyáltalán nem juthatnak.

A polgárságnak csak a bizonytalan existenciájú és a nagy intelligenciájú részére számíthat a birtokarisztokrácia elleni nyílt osztályküzdelem. Ez a rész mindössze négy vagy öttized része lehet a polgárságnak. És így a földkérdésnek a polgárság által való megoldása nem várható.

A harmadik lehetőségben sem bízunk, hogy t. i. akár a birtokarisztokrácia indítson meg közjogi harcol Ausztria ellen, mely a dinasztia ellen való harccá fajulhatna és eme szorongatott helyzetében odadobja az egyházi földeket a forrongó parasztság megnyerésére és ezzel önmaga indítsa meg a földkérdés megoldását Nem bízunk benne, mert a birtokarisztokráciának létérdeke az, hogy a kormányon maradhasson, ezt pedig csak a császár és Ausztria követeléseinek szolgálatával érheti el, nem harccal. Azért óvakodni fog a magyar nemesség, hogy belátható időn belül mélyreható összeütközésbe kerüljön az uralkodóval, illetőleg Ausztriával.

És így a proletárság osztályhelyzeténél fogva a magyarországi szociáldemokrata pártra, mint a proletárság szervezetére vár az a nagyszerű és kétségtelenül súlyos feladat, hogy a birtokarisztokráciával megvívja a gazdasági és politikai osztályharcot. A haladásában, föl-emelkedésében gátolt munkásság pártjára esik az a súlyos kötelesség, hogy tudományos tervszerűséggel és forradalmi cselekvésre nevelt tömegei erejével folytassa és diadalra vigye azt a reformmozgalmat, mely a XIX. század első felében megindult a jobbágytság felszabadításával.

Azonban, hogy eme nagyszerű feladatának megfelelhessen: előzetesen reformon kell átesnie magának a szocialista-pártnak is, úgy szervezetében, mint politikájában és a vezetők egyrészének tudományos felfogásában is.

Először is át kell látnia azt, hogy a német szocialistapárt tudományos és politikai felfogásának, valamint szakszervezeti politikájának merev átültetése az agrár Magyarországra — legalább is fonák dolog. Mert a két állam gazdasági társadalmi viszonyaiban roppant különbségek vannak. Így Németországnak hatalmas világipara van — erős parasztdemokráciája mellett — amely nagyipar kielégíti 61 millió lakos ipari szükségletét, azonfelül még évente 4000 millió korona értékű gyáripari árút ad el a világpiacokon.

Ez a hatalmas világipar 21—22 millió főnyi ipari népességet teremtett s tart el Németországban.

Maga az ipari munkásság megközelíti a 10 milliót. Ebből is $2\frac{1}{2}$ —3 millió ipari munkás a német szocialista-pártnal tart, azt segíti, ha az bajba jut, arra szavaz és azzal szolidáris.

A német nagyipar teremtett ott egy erőteljes és nagyszámú ipari burzsoáziát, mely csakis az agráriusok rovására tudhat tért foglalni politikailag, társadalmilag. Ennek a polgárságnak érdeke, hogy az agráriusok előrenyomulását visszaszorítsa és ezek hatalmát állandóan gyengítse.

Németországban tehát nagyobb hátrány s kár a demokráciára nem származik abból, ha a szocialista-párt elhanyagolja a német mezei munkásságot és csupán a nagyszámú szakszervezeti munkások pártja marad; bár Poroszországban a szocialista-párt erősen szorongatja a nagybirtokos junkereket is.

Magyarországon azonban, ahol 79.110 önálló felnőtt férfiiparos van, aki egy és egynél több segéddel dolgozik és ahol 63.650 olyan felnőtt férfi kereskedő van, aki 10 koronán felüli (I. v. III. osztályú) kereseti adót fizet, ahol tehát 142.760 felnőtt férfi teszi a polgárság magvát: a demokrácia nagyon megsínylené azt, ha a szocialista-párt arra

az állásontra helyezkednék, hogy semmi köze nincs a földkérdéshez és a mezei munkások szervezéséhez. A magyarországi szociáldemokrata-párt nem lehet pusztán az ipari szakszervezeti munkások pártja.

A követendő utat e párt számára világosan megmutatja Magyarország gazdasági struktúrája és megmutatja a követendő politikát az ország szociális struktúrája. Ugyanis a húsz éven felüli 4,322.000 férfi népesség fele, 2,180.000 felnőtt férfi tisztán a munkásosztályhoz tartozik.

És ebből a 2,180.000 férfiproletárból is, a mezőgazdasági munkások és cselédek, napszámosok és házi cselédek összes száma *1,689.183*.

A bányászat, az ipar, a kereskedelem, a hitel és közlekedés szakképzett felnőtt férfi-munkásainak s irodai napidíjasainak együttes száma 255.304 és az iparban, kereskedelemben, közlekedésnél dolgozó nem szakképzett 157.191 napszámosal s szolgálal együtt is csak 412.495-re rug az indusztriális munkásság száma.

Világosan mutatják az ország gazdasági és szociális struktúrájára vonatkozó ez adatok, hogy összes bajaink gyökere a földkérdésben van. Gyökeres és nagyszabású változás csakis innen indulhat ki. Míg a földkérdés megoldva nincs, ebben az országban minden egyéb csak pepecselő, a betegség tüneteit orvosló, pillanatnyi görcsenyhítő gyógyítás csupán és enélkül nem lesz egészséges a gazdasági és szociális szervezet.

A radikális jelszavakkal kacérkodó polgárság is csak pepecselő s nem komoly munkát végez mindaddig, amíg a földkérdés s az ezzel összekapcsolódó községi közigazgatási, adópolitikai, közlekedési politikai problémáink megoldására teljes erejét nem kölcsönzi a munkásosztályoknak. Itt csak a szó komoly értelmében vett forradalmi politika hozhat gyógyulást az országnak.

Ezt a gyökeres gyógyítást — önálló, erőteljes polgárság híján — csakis a magyar szociáldemokrata-párt, esetleg szövetkezve a nemzeti-ségi pártokkal végezheti el, mert neki van meg a szervezésre a szükséges embere, pénze és szervezete. A birtokarisztokráciával való nagy leszámolás megkezdése előtt azonban a szocialista-pártnak a következő nagy belső átalakuláson kell átesnie:

Konzolidálnia kell erejét, hogy forradalmosíthassa előbb az egész ipari, majd a mezei munkásságot.

Összes erejét, egy-két éven át egyedül arra kell fordítania, hogy a már beszervezett s beszervezendő ipari munkásságot művelje, tanítsa és forradalmi gondolkodásra és cselekvésre nevelje. A párt minden embere osztály tudatos, harcrakész és fegyelmezett, intelligens egyéniség kell, hogy legyen.

A párt vezetői, az apró bürokrata munkák végzése helyett a forradalmi gondolkodás és műveltség apostolaivá kell hogy váljanak.

Intenzív belső munka, nagy erőkoncentráció, széles koncepciójú politika kell hogy felváltsa a mai állapotokat. Lelkileg újjá kell születnie a pártnak a belső misszió elvégzése közben.

Tudjuk, hogy mindez nem csekély és nem könnyű feladat. Azonban helyes gazdálkodás mellett — a párt rendelkezésére álló erőkkal s intelligenciával — azt tartjuk, elvégezheti eme belső konszolidáló nagy munkát.

És amikor ezzel elkészült, feladatának és országos missziójának nagyobb része csak akkor fog következni. A forradalmi gondolkodásra nevelt városi munkásságnak, — mely a munkaszünet idején kell hogy ellepje a környező falvakat és tanítsa, felvilágosítsa, szervezésre buzdítsa a mezei munkásokat, forradalmosítania kell a parasztságot. Nem nevetséges kívánság ez, hanem nagyon reális politika, mely a szakszervezeti munkások szempontjából is kifizeti majd magát. Amint az Egyesült-Államok munkássága szervezi a bevándorlókat, hogy ne legyenek a munkabér s a sztrájkok letörői, hasonlóan kell a városi munkásoknak a környező falvak bérlenyomó és sztrájk törő munkásait is szervezni, ezekkel az állandó összeköttetést fentartani, a testvéri viszonyt s a kizsákmányoltság keserűségét elevenen tartani. A városi munkásság önként vállalkozó e tagjainak működése a falvakban részleteiben könnyen kidolgozható.

Csakis ez a városi munkásság, mely tervszerű vezetés mellett ellepi a környék falvait, teszi megoldhatóvá a mezei munkásság szervezésének kolosszális feladatát. A szervezés csak külön agrár program alapján történhetik.

Természetesen az ipari munkásságból kikerülő állandó és nagyszámú önkénteseken kívül a hivatásos vezetőknek nagyobb csoportját kell a mozgalomba beállítani; két-három buzgó ember itt nem elég. Szükséges lesz azonkívül az ipari szakszervezetek járulékaiknak nagyobb hányadát néhány éven át, kizárólag erre a célra odaadni. Lapokat, füzeteket kell néhány évig ingyen, vagy névleges áron a mezőgazdasági népesség közt terjeszteni.

Az ő járulékaik befizetését eleinte nem kell erőltetni. Csak ha néhány évi intenzív beszerzés és olvasgatás után a mezei munkás elméje is felnyílt már, ha forradalmi gondolkodásra nevelődött, szóval ha lelki szükségletté tettük nála a lap olvasását s a szervezethez tartozást, akkor fogja önként fizetni a járulékokal és akkor óriási gazdasági hatalmat is nyújt a pártnak. Míg azonban ez elérhető, addig anyagi és munkaáldozatot és erőfeszítést

kell az ipari munkásságnak hoznia, mert enélkül nem képzelhetjük el az ország kapitalizálódásának megindulását.

Hogyan gondoljuk tehát a párt jövődő taktikáját? A választójogi harcot le kell folytatni.

A választójogi harc lezajlása után a párt összes tevékenységét és anyagi erejét koncentráltan fordítsa a szakszervezetekben végzendő csöndes, komoly munkára. Lehetőleg, ismétlem lehetőség szerint kerülve a támadó harcokat, az erőgyűjtés és tanítás nagy feladatát bevégezi a párt a szakszervezetekben és a vasúti munkások között. Mire ezt elvégezte, lesz akkora elegendő anyagi ereje és önként vállalkozó agitátorai, hogy nagy arányban kezdhesse meg a mezei munkások beszervezését és forradalmasítását, ami nélkül gazdasági és szociális kibontakozás lehetetlenség.

Pillanatig sem tételezzük fel, hogy mindez könnyen s gyorsan végezhető feladat. Ellenkezőleg, erősen hangsúlyozzuk, hogy nagy, súlyos feladat ez, mit csak évek kitartó munkája végezhet el.

Azonban az a kérdés, hogy a jövőben, a magyarországi szociáldemokrata-párt csak néhány nagyobb iparos város helyi pártja akar-e maradni, vagy pedig az ország jövőjére domináló befolyást gyakorló országos párt akar lenni?

Néhány százezer ipari munkás pártja akar-e maradni, mely néhány kiváló és nagy tudású szónokot küld a parlamentbe, kik gyökeres változást az ország gazdasági életében már számuknál fogva sem bírhatnak ott előidézni; vagy pedig pártja akar lenni az ország lakosságánagyobb felének, mely dominál s egységes erejével, tudományos tervszerűséggel, megállapított politikájával s koncentrált támadásával letörheti a birtokarisztokrácia mostani bénító uralmát és a holt torlaszok nyomásától felszabadított termelőerők nagyszabású fejlődését megindíthatja?

A fejlődés legnagyobb lendítőereje s a vezető erő akar-e lenni ebben a társadalomban, vagy csak mások munkája után kullogó töredék, mely a kapitalizálódást megindítani nem tudva, erőtlen sóvárgással eped kulturállapotokért?

Iránytszabó, félelmetes hatalmú szervezete akar-e lenni ez a párt a haladásért sóvárgó lakosság egészének és inkább üldözője, elnyomója, megtörője lenni a birtokarisztokráciának — amint erre predesztinálta őt az ország szociális struktúrája — vagy pedig továbbra is a birtokarisztokrácia kormányainak üldözöttje s a vezetők a fogházak, börtönök elítéltejei akarnak maradni?

Az a kérdés: akarja-e a proletársorsú értelmiségi csoportokat magához vonzani s a tisztán látó, vagyonos polgárokat kooperációra megnyerni és emez országgyarapító nagyszabású munka része-

sévé tenni a párt (hiszen láttuk, hogy nagyobb progresszív polgárság itt nincs s hamarosan nem is alakulhat ki, mely ezeket felvehetne), akiknek megnyerése minden komoly pártnak célja kell hogy legyen?

Akarja-e az ország progresszív polgárságát és intelligenciáját — akiknek erős segítsége nélkül eddig még forradalmi átalakulás létrehozható nem volt — egyesíteni a milliók szervezett erejével?

Ha mindezt akarja, ha az ország ipari kapitalizálódásának nagy célját el akarja érni: akkor akarnia kell a kijelölt feladatok elvégzését is és vállalnia kell a vele járó nagy munkát és nagy áldozatokat is. Kitérni itt lehetetlen.

És a súlyos, de nagyszerű feladatok elvállalását nem lehet azzal elhárítani, hogy gyöngék, szegények vagyunk. Mióta a történelmet írják, a vagyonosok hadseregével, ágyúival, váraival, templomaival, intézményeivel szemben, a haladás harcos táborának nem volt más serege, mint az éhségtől lázadó gyomor, az igazságáért küzdő bátor elme és a tömegek szervezett ereje. És mégis nagy utat tett meg az emberiség a haladás fölfelé vezető útjain.

Azt sem lehet kifogásul felhozni, hogy az ipari szakszervezetek feladata az ipari s nem egyszersmind a mezei munkások szervezése, érdekei előrevitele is. Bár van igazság ez ellenvetésben és állandóan nem is vállalhatná ezt a terhet nálunk sem az ipari munkásság: átmenetileg, néhány évig azonban mégis kötelessége az áldozatokat vállalni, mert nem egyebek ezek, mint a párt s az ipari munkásság ereje, hatalma növelése érdekében tett józan beruházás, mely rövid idő alatt — a földmunkásszervezetek megerősödése után — busásan adja vissza jövedelmeit! És aki nemcsak a márt nézi, hanem a holnaputánra is számvetést csinál, akinek elméjét aggodalommal tölti el az, hogy mi lesz ennek az országnak népéből 10 — 20 év után, aki sóvárogva szeretne ezen a földön egy kultúrtársadalom tagja, munkása lenni és aki végül átlátja a gazdasági élet nagy összefüggéseiből, nagy egységéből ható törvényszerűségeket: az meg fogja érteni, hogy az erősebb és intelligensebb ipari munkásságnak miért kötelessége talpra állítani gyöngébb, tanulatlanabb, elnyomottabb proletár testvéreit.

Különben is nem ismerhetünk el sem öröklött ideológiát, sem tekintélyt mely ezt meggátolhatná. A szocialista-pártnak egyetlen célját ismerjük: ennek az országnak dolgos millióit, ma még tanulatlan és nyomorgó munkásnépét a gazdasági boldogulás és kulturális fejlődés útjára kell vezetnie!

A magyarországi népesség anyagi boldogulását és kulturális fejlődését szenvedelmesen akarni és ezért törhetetlen elszántsággal, meg nem ingó bátorsággal dolgozni, rombolni és építeni: ez a proletárpárt egyetlen feladata, célja.

Eme célok elérésében csak eszköz maga a párt, a tudomány, csak eszköz az állam, minden intézményeivel.

És Magyarországról való mostani tudásunk mellett azt látjuk, hogy eme célokat megközelíteni csak a vázolt úton, a jelzett eszközökkel lehet.

A nagyszabású s komoly feladatok elvégzésére eddig fogékony-nak bizonyult magyarországi szocialista-párt, reméljük, el fogja végezni ez újabb, súlyos és nagyszerű feladatait is.

Ráczy Gyula.

